

Радиша Маринковић

Дејан Манделц

ЦРКВЕНА УМЕТНОСТ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ МЛАДЕНОВАЦ

Од XV до XXI века

Каталог изложбе која се организује у оквиру пројекта
“Сакрална архитектура и иконопис у XIX и XX веку на територији Градске општине Младеновац”

Музеј града Београда – Одељење Младеновац од 5-25. јула 2019. године

Младеновац 2019

XV
Bek

МАНАСТИР ПАВЛОВАЦ

Црква Преноса моштију Светог Николаја Мирликијског

Манастир Павловац је културно добро од великог значаја (Одлука, „Сл. гласник СРС“, бр. 28/83)

Историја, архитектура

Манастир се налази на југоисточним обронцима Космаја, на заравни изнад источне обале Тихановачког потока, у атару села Кораћице (7 километра северозападно од Младеновца). Лоциран на неподесном терену, у узаној котлини, манастирски комплекс је издуженог облика са црквом у средини и темељним зидовима конака и трпезарије у северном делу. До пре две деценије остаци грађевина били су затрпани каменом, шупом и земљом, тако да су били делимично сагледиви. После детаљних археолошких и конзерваторских радова Павловац је истражен и већим делом обновљен.

На основу историјских извора (акт деспота Стефана Лазаревића Дубровчанима из 1425. године писан је у Павловцима) и архитектонских одлика манастирске цркве поуздано се закључује да је манастир подигнут у другој или трећој деценији XV века. Саграђен је на важном стратегијском путу који је водио из Београда за Рудник и Ибарску долину. Кроз цео XVI век турски пописи у Павловцу затичу монахе, тако да је запустео вероватно пред Велику сеобу, да би пропојао у наше време (освећен је од Епископа шумадијског Саве 31. октобра 1999. године).

Основа грађевине је триконхална са октогоналном куполом изнад централног простора. Подужни брод је био засведен полуобличастим сводом рађеним од теса-

ника сиге и пљоснатог камена. Витка купола изнад носослањала се преко полукружних лукова на четири снажна пиластра. Олтарска апсида је споља и изнутра полукружна, а бочне конхе су споља петостране, а изнутра полукружне. На западу је правоугаона припрата грађена истовремено са црквом, али са нешто тањим зидовима. Нартекс је био засведен крстастим сводом, а главни улаз је био на јужној страни.

Зидана је од ломљеног камена са фасадама притесаних квадера пажљиво састављених, вертикално слаганих и кречним малтером дерсованих. Од богате скулпторске декорације којом је црква била украшена, очувани су само фрагменти. Олтарска преграда са иконостасом била је рађена од камена са орнаментисаним стубићима од којих су очувани мањи фрагменти.

Унутрашњост цркве је пажљиво зидана и спојнице између камена су малтером равњане. Међутим, зидне површине нису биле малтерисане, него су само неколико пута биле окречене. На тако обрађеној подлози сликане су фреске чији су мањи фрагменти били видљиви почетком XX века. Данас на зидовима цркве нема никаквих сликарских трагова, јер овако припремљена подлога није могла да буде дуготрајна.

Северно од цркве налазе се остаци темељних зидова манастирских конака и осталих економских објеката.

ИКОНОПИС НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ МЛАДЕНОВАЦ У ДЕВЕТНАЕСТОМ ВЕКУ

О иконопису деветнаестог века на територији Младеновца мало се зна у српској јавности. Тек спорадично у литератури се помињу имена неких зографа и сликара, пре свих Јована Стеријевића (Стергијевића) – Јање Молера, како је себе сам звао и потписивао се, и Димитрија Посниковића. Они су најчешће и помињани у литератури. Миодраг Јовановић и Бранко Вујовић у својим књигама само наводе места где су ови сликари стварали, без било каквог приказа њихових остварења. Тек Катарина Павловић и Леонтије Павловић, опширно пишу о делатности Димитрија Посниковића на овим просторима. Студија Леонтија Павловића „Сликар Димитрије Посник у смедеревском Подунављу“ из 1967. године је и једини опширни приказ о овом сликару који је стварао на овом подручју. Павловић приказује иконостас цркве у Марковцу, помињући и шест икона које је Посниковић насликао за иконостас у Великој Иванчи, од којих је сачувано само четири.

Манастир Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу.

Културно добро (Одлука о утврђивању, "Сл. гласник РС", бр. 29/10)

Црква звана Трстена, задужбина кнеза Милоша Обреновића, подигнута је 1841. године, у време службовања пароха Павла Јовановића, на темељима старијег храма, који је, према предању, подигнут у време деспота Стефана Лазаревића. Освећан је од Митрополита српског Петра. На иконостасу се налазе иконе Јање Молера, значајне уметничке и огромне историјске вредности. Зидови цркве су осликани у потпуности 1951. године од стране Владимира Предојевића и Здравка Секулића.

Иконостас цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу: Јања Молер

Као година градње цркве и осликовања иконостаса у литератури се наводи 1841. када је и извршено освећење од митрополита српског Петра. Све ово треба прихватити са извесном дозом опреза, нарочито када су датуми у питању. Градња цркве мора да је почела раније, чак можда око 1835. године, јер око датовања градње и освећења цркве често постоје извесне неподударности тамо где је архивска грађа оскудна.

Троделни иконостас је дело Јање Молера који ни овде не одступа од својих већ устаљених образаца сликања и распореда икона. У првој зони су централне царске двери које са северним и јужним дверима и престоним иконама чине целину. Друга зона се састоји из два реда приказаних апостола са иконом Крунисања Богородице у средини. Изнад ње је грб са крстом, четири оцила и круном на врху.

У трећој зони је крст са распећем и са иконама Богородице са леве и Св. Јована са десне стране. Постоји извесна разлика у сликању престоних икона у првој зони у односу на иконе апостола у другој. Престоне иконе су пажљивије насликане и поседују веће ликовне вредности са јасним иконографским усмерењима. Такође се то односи и на централну икону Крунисања Богородице изнад Царских двери. Посебно је занимљива престона икона Св. Јована на којој Јања Молер понавља исто композиционо решења као на иконостасу цркве у Јагодини из 1831. и у цркви у Топчидеру из 1836. године. Свети Јован Крститељ је при-

казан у стојећем положају. Има тамнокестењасту дугу косу и кратку браду. Одевен је у тамнозелени огртач и у дугу црвену хаљину. Десном руком благосиља, а у левој држи крст. Позадина је изведена у две зоне. Горња је плавозелена, а у другој је насликан пејзаж са купастим крошњама дрвећа. У левом углу је представљено дрво са посеченом граном за коју је заденута секира, илуструјући текст из Јеванђеља по Матеју: „Већ секира лежи код корена дрвета: стога се одсеца и баца у ватру свако дрво које не доноси добра рода“ (Мт. 3, 10).

Иконопис Јање Молера је веома допадљив. У њему долази до укрштања традиционалне иконографске шеме распеваног, фолклорно схваћеног колорита и каснобарокне, богато позлаћене орнаментике. Неговао је препознатљив стил који је полазио од касновизантијских узора. Као и на другим и на овом иконостасу истичу се иконе у првој зони иконостаса са изразитом декоративношћу композиције, са веома усклађеним пропорцијама фигура, уздржаних покрета који одају узвишену и свечану атмосферу.

Несумњиво је да велики део послова Јања Молер није реализовао сам. Сигурно је имао велику сликарску радионицу, унајмљујући већ формиране зографе и ученике, међу којима су били и његови синови, којима је као већ формираним сликарима, поверавао послове у осликовању мноштва иконостаса.

Декорација иконостаса

Иконостас цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу представља репрезентативну трозонску високу дрвену конструкцију, која припада типу зографских иконостаса. Овај тип олтарских преграда настао је у православним црквама у време турске владавине. Овај балкански културни модел код православног становништва, могао се наћи у многим црквама на Балкану, а прихваћен је и у време прве владавине кнеза Милоша Обреновића.

За разлику од многих цркава из тог периода, где се богата дуборезна декорација примењивала само на царским дверима истичући њихов значај, у цркви у Јагњилу она је примењена на читавом иконостасу са нагласком на прву зону иконостаса, укључујући централне и бочне двери. Декорација је флоралног типа, изведена у високој резби, која понегде прелази у барелеф и пуну скулптуру уз обилну употребу злата. Читава олтарска преграда делује као складна целина, што указује да су је радили веома вешти мајстори – дрворезбари.

Детаљ престоно иконе Господа Исуса Христа са иконостаса цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу, сликар: Јања Молер

Икона Крунисање Богородице са иконостаса цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу, сликар: Јања Молер

Икона Тајна вечера са иконостаса цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагђилу, сликар: Јања Молер

Икона Светог архангела Михајла са иконостаса цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу, сликар: Јања Молер

Детаљ престоно иконе Пресвете Богородице са иконостаса цркве Светих апостола Петра и Павла у Јагњилу, сликар: Јања Молер

Царске двери са иконостаса старе цркве
у Великој Иванчи, сликар: Јања Молер

Црква Светог великомученика Димитрија у Великој Иванчи Царске двери Јање Молера

Читаву деценију пре осликавања иконостаса у Јањилу, Јања Молер је радио у старој цркви у Марковцу. Није познато да ли је осликао цео иконостас или само Царске двери које су биле потпуно непознате стручној јавности. Истина, помиње их Леонтије Павловић 1967. године у својој студији о Димитрију Посниковићу, напомињући да су пренете из старе марковачке цркве у Велику Иванчу. Том приликом не наводи име аутора, само констатује да се сликар потписао нечитко са исквареним рукописом. Није било тешко препознати „рукопис“ Јање Молера, односно његов препознатљив стил. У медаљонима са сценом Благовести са обе стране је натпис приложника, а не потпис сликара. Изнад оба натписа уписана је година 1830. Овај рад припада првој деценији његове иконописачке делатности у Србији, од доласка у Крагујевац 1822. године код кнеза Милоша. Отуда, ове Царске двери имају посебну уметничку вредност.

Царске двери садрже стандардно решење Благовести, које прате представе четири јеванђелиста. На централним сликаним пољима налазе се Архангел Гаврило, на северном крилу двери, и Богородица на јужном крилу. Архангел Гаврило је представљен у пози обраћања Богородици са букетом цвећа у руци. Богородица је приказана како стоји поред стола и у руци држи отворену Библију. На њу слеће голуб који симболично представља Светог Духа из кога исијава светлост. У горњим медаљонима су насликане фигуре

светих јеванђелиста Матеје и Јована, а у доњим Марка и Луке са својим јеванђеоским обележјима. У позадинама фигура, пажљиво су насликане архитектонске кулисе.

Двери су богато украшене дуборезном декорацијом. На оба крила изрезбарене су посуде из којих израстају мотиви лозица са обе стране, обухватајући медаљоне. Лозе са грожђем свакако имају евхаристички карактер и заједно са другим флоралним и зооморфним мотивима, приказују симболику раја, односно врт Господњи. На врховима оба крила изрезбарене су две сучељене рајске птице које кљуцају грожђе, док су им тела разлистана у облику винове лозе. Резбарени украси су бојени и позлаћени, и са колористичким вредностима ликовних представа, ефектно се уклапају у целину.

По начину израде и изведеној дрворезбарској декорацији и стилу обраде, Царске двери из Велике Иванче имају своју паралелу са Царским дверима иконостаса Старе крагујевачке цркве Сошествија Светог Духа. Претпоставка је да су рађене у истој радионици копаничарске тајфе мајстора Трајка, сина Хаџи Доча – Скопјанеца Рекалије или у некој радионици блиској овом кругу резбара.

Занимљива је и чињеница да је Јања Молер поновио исти распоред сцена, стилски идентичан ономе на царским дверима цркве Светог Архангела Михаила у Јагодини (1831).

Црква Светог великомученика Димитрија у Великој Иванчи завршена је 1970. године, а грађена је од 1957. године. Освештана је 17. септембра 1978. године од Епископа шумедијског др Саве. Цркву је у византијско-готском стилу пројектовала Марија Ошмијански из Београда.

На пренетом иконостасу се налазе иконе непознатог аутора. У цркви се чувају и престоње иконе из старе цркве (подигнута 1866. године) која се налазила неколико метара источно од садашње рад Димитрија Посниковића, као и царсеке двери са истог иконостаса Јање Молера. На осликавању комплетне цркве тренутно ради иконописац Дејан Манделц. У селу неких пет стотина метара од цркве налазе се остаци манастира из прве половине 14. века са счуваним темељима и часном трпезом.

*Господ Исус Христос, престона икона са иконостаса
старе цркве у Великој Иванчи, сликар: Димитрије
Посниковић*

*Пресвета Богородица, престона икона са иконостаса
старе цркве у Великој Иванчи, сликар: Димитрије
Посниковић*

Свети Димитрије, икона са иконостаса старе цркве у Великој Иванчи, сликар: Димитрије Посниковић

Свети Јован Крститељ, икона са иконостаса старе цркве у Великој Иванчи, сликар: Димитрије Посниковић

*Детаљ дуборезног украса са
иконостаса цркве у Великој Иванчи*

*Унутрашњос цркве Светог
великомученика Димитрија у
Великој Иванчи*

ВАСИЛИС

MP
1888 21

ΘΥ
1888 21

IC

XC

*Део живописа цркве Светог
великомученика Димитрија у Великој
Иванчи рад иконописца Дејана
Манделца*

Црква Светих цара Константина и царице Јелене у Влашкој подигнута је 1908. године, у време службовања пароха Петра Поповића. Освештана је 29. јуна 1909. године од Митрополита српског Димитрија. Црква представља пример оживљавања моравске традиције, применом триконхалног моравског плана и карактеристичне елевације. Витко кубе, које означава сам врх пирамидалне композиције маса, доминира грађевином, посебно у односу на низак, неупадљив звоник над припратом. Иконостас је делимично рад вероватно руских мајстора а такође је један број икона пренесен са иконостаса старе цркве брвнара подигнуте 1845. године а које су рад синова Јање Молера, Михаила и Јована.

Црква Св. цара Константина и царице Јелене у Влашкој Црква брвнара – Михаил и Јован Молеровић

Црква брвнара у Влашкој за коју се мало зна, осим онога што је забележено у летопису влашанске парохије, саграђена је 1845. године и посвећена је Светом цару Константину и царици Јелени. Од митрополита Петра житељи села Влашке добили су одобрење за градњу капеле, али су они на своју руку, како пише у летопису, подигли много већу, уз помоћ првог свештеника влашанског, Милиана Давидовића, који је био на челу парохије од 1845. до 1887. године.

Иконостас су сликали синови Јање Молера, Михаил и Јован, који су после смрти свога оца узели презиме Молеровић. Они се до 1856. године задржавају у Крагујевцу, а потом се пресељавају у Београд. О томе сведочи запис на престоним иконама Богородице и Исуса Христа, које су приложили манастиру Боговађи, напомињући да су „жители београдски“.

У радионици свог оца, са братом Николом, изучили су иконописачки занат и свесрдно помагали у осликавању многих иконостаса током више од две деценије очеве делатности. При томе су у потпуности опонашали очев стил иконописања. Сходно томе, није било тешко утврдити да су за цркву брвнара у Влашкој урадили комплетан иконостас. Истина, нису се потписали, али је на икони Светог Арханђела Михаила, црвеном бојом уписана 1848. година, када је иконостас осликан.

По урушавању цркве 1917. године, иконостас је расклопљен. Пронађено је пет појединачних икона које су биле склоњене у звонику нове цркве и још две које су скоро потпуно упропашћене. Најочуваније су: Први Грех, Аврамова жртва и Свети Јован Крститељ, док су делимично оштећене иконе Пресвета Богородица и Свети цар Константин и царица Јелена. Накнадно је, у завршној фази припрема за ову изложбу, пронађена још једна икона Христа Великог Архијереја у веома лошем стању и за потребе излагања на истој је извршено само основно чишћење. Централне двери са северним и јужним и са надверјима, украшене првобитном дуборезном декорацијом, пренете су почетком двадесетог века у нову цркву и уклопљене у прву зону иконостаса.

Царске двери су стандардно осликане Благовести-ма. На левом крилу је представљен Арханђео Гаврило који у руци држи букет цвећа и обраћа се Богородици. Испод ногу је приложнички запис, који сведочи да двери прилаже општина дубоњска. На северним дверима је приказан арханђео Михаило са занимљивим детаљем ђавола кога држи везаног ланцем око врата. На јужним дверима, приказан је и Архијакон Стефан.

Изнад централних двери је у овалном медаљону насликана Света Троица, изнад северних је приказ Недреманог Ока, а у надверју изнад јужних двери прика-

зано је Откровење Светог Јована Богослова. Стилом и начином сликања, као и у техници (темпера на дрвету), синови Јање Молера не одступају од очевог начина рада. Разлике су у детаљима: натписи су сада прецизни и читко исписани, архитектонске кулисе у позадини су прецизније и декоративније насликане, док је у цртежу, форми и колориту стил остао исти.

У трећој зони садашњег иконостаса, налази се крст са распећем кога су такође Михаил и Јован урадили, а лево и десно од крста у пирамидалној композицији, северно је приказана Богородица, а са јужне стране Свети Јован. Затим су постављени медаљони са фигурама Апостола, по шест са обе стране, најпре три, па два и на врху један медаљон. Иконе су урамљене у нове рамове, тако да су заклоњени натписи изнад апостолских фигура.

По остацима првобитне дуборезне декорације, претпоставља се да је овакав распоред икона на представама Апостола био и на иконостасу старе цркве брвнаре. Нажалост, ове иконе су неуко ретуширане, тако да се, у стању какве су данас, о њима не може ништа рећи.

Тешко је одредити шта је ко од браће сликао на иконостасу. Могуће је да су Михаил и Јован после смрти свог оца Јање Молера, који умире крајем 1841. или почетком 1842. године (трећи син Никола умро је пре оца), још извесно време водили сликарску радионицу у Крагујевцу, најкасније до 1856. године. С обзиром да су својим радовима већ били познати у овом крају, није искључено да је иконостас настао управо у овој радионици.

Првородни грех, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Свети Јован Крститељ, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Аврамова жртва, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

*Пресвета Богородица, икона са иконостаса
старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа
Молеровићи, Михаил и Јован*

*Свети цар Константин и царица Јелена, икона
са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој,
сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован*

Христос Велики Архијереј, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Царске двери са представом Благовести Пресветој Богородици са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, данас на новом иконостасу цркве у Влашкој сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Свети архангел Гаврило, детаљ сцене Благовести, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Пресвета Богородица, детаљ сцене Благовести, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

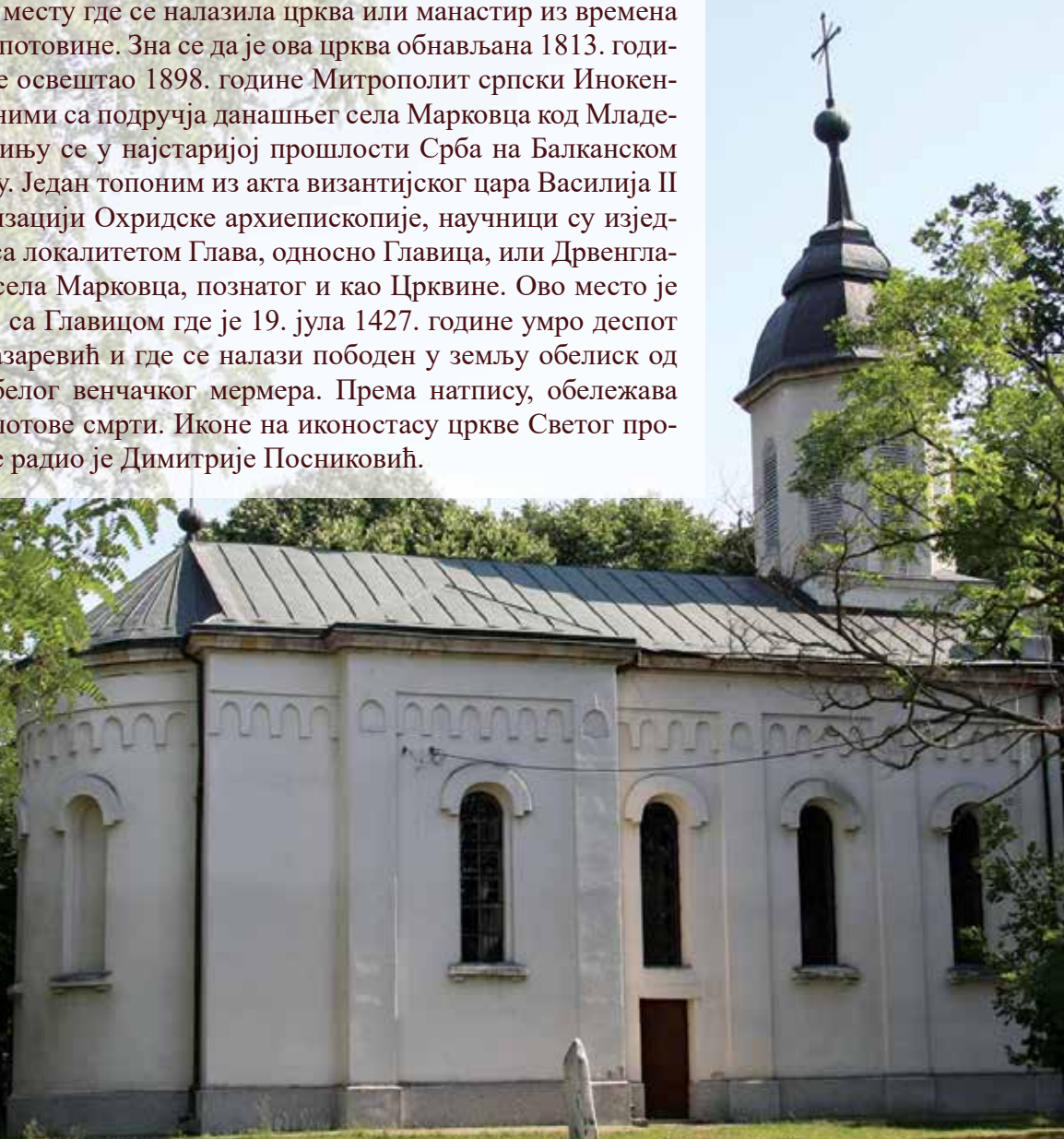
Пресвета Тројица, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Недремано око, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Свети архангел Михаило, икона са иконостаса старе цркве брвнаре у Влашкој, сликари: браћа Молеровићи, Михаил и Јован

Црква Светог пророка Илије у Црквинама подигнута је 1884. године, на месту где се налазила црква или манастир из времена српске деспотовине. Зна се да је ова црква обнављана 1813. године. Храм је освештао 1898. године Митрополит српски Инокентије. Топоними са подручја данашњег села Марковца код Младеновца помињу се у најстаријој прошлости Срба на Балканском полуострву. Један топоним из акта византијског цара Василија II о реорганизацији Охридске архиепископије, научници су изједначивали са локалитетом Глава, односно Главица, или Дрвенглава у делу села Марковца, познатог и као Црквине. Ово место је идентично са Главицом где је 19. јула 1427. године умро деспот Стефан Лазаревић и где се налази пободен у земљу обелиск од отесаног белог венчачког мермера. Према натпису, обележава место деспотове смрти. Иконе на иконостасу цркве Светог пророка Илије радио је Димитрије Посниковић.

Црква Светог пророка Илије у Марковцу – Димитрије Посниковић

Црква Светог пророка Илије у Марковцу, саграђена је према црквеном шематизму 1884. године, на месту где је била црква из времена деспота Стефана Лазаревића, обновљена 1813. Новоподигнута црква освећена је од митрополита српског Инокрентија 1898. године. Недостатак архивске грађе онемогућава поуздано датовање обнове старе и градње нове цркве, па отуда раскорак у годинама сликања иконостаса, градње и освећења цркве. Црква је вероватно била саграђена до 1853. године, када је била спремна да прими иконостас кога је урадио Димитрије Посниковић, што се види из летописа цркве. Дуги низ година црква није до краја завршена, па је житељима служила као капела.

Димитрије Посниковић рођен је у Бијелом Брду код Осијека, а умро у Београду 1891. године. Прва сликарска знања стиче у радионици Илије Лончаревића, а затим прелази у Земун око 1840. године где учи сликање код Живка Петровића и Јована Исајловића. Вероватно у време осликавања Саборне цркве (1841-1845) пре-

лази у Београд. Није могуће утврдити да ли је Димитрију Аврамовићу био само ученик или и помоћник. Његова унука Пава Поповић је тврдила да је Посниковић сликао иконе за Саборну цркву. Атеље му је био на Косанчићевом венцу.

Оно што је сасвим јасно и у литератури забележено, јесте да Посниковић постаје доследан ученик и поштовалац сликарства Димитрија Аврамовића, копирајући и опонашајући његов стил рада. Без академског образовања, недовољног знања, али са изванредном свежином поступка, опонашајући Аврамовића, Посниковић је усавршавао своје зидно и иконописно сликарство, чиме је постао веома популаран и тражен као сликар у Србији. Очигледно је да су његови иконописачки обрасци, засновани на сликарству, били прихватљиви црквеним властима.

Изузетно плодан и покретљив, сликао је иконостасе и зидне композиције по целој Србији, почев од иконостаса у Бељини под Космајем 1849. године.

Иконостас за цркву Св. пророка Илије у Марковцу, Посниковић „према благајничком дневнику од 1853/55“ када је исплаћен, највероватније ради 1853. године, јер се већ наредне 1854. налази у околини Ужица. Потписао се на престоној икони Христа као Димитрије Посник.

Првобитно је израда иконостаса била поверена веома траженом и цењеном сликару Живку Павловићу из Пожаревца, али смрт га је спречила да уради посао.

Као и на иконостасу у Бељини, и на овом у Марковцу уочљиво је да су начин сликања и уметничка схватања Посниковића и Аврамовића исти, и да је ученик у потпуности усвојио стил свога учитеља. Тај утицај ће трајати све до почетка осме деценије, када долази до изражаја Посниковићев нешто самосвојнији начин сликања, посебно у примени колорита.

На иконама у Марковцу, Посниковић попут Аврамовића примењује хладан и једноличан колорит, широке и упрошћене површине којима решава композицију. Фигуре нису повезане са позадином избијајући у први план и као да су одвојене од ње, што насликаним фигурама даје утисак монументалности. Лица се одликују огромним челом, широким спљоштеним носем и безизражајним очима, што фигури даје тром изглед. Такав начин рада је у потпуности усвојио од Аврамовића, често га и копирајући. Исти ставови фигура, сиво-плави колорит и композициона решења. Простор слике је само позадина која треба да истакне фигуру у првом плану. Фигуре су често укочене, уздржаних покрета.

Посниковић је свакако слабији сликар од Димитрија Аврамовића, али је особеношћу своје, касније помало сладуњаве палете и назаренским приступом, прилично обележио другу половину XIX века у Србији.

У цркви Светог пророка Илије у Црквинама, чува се црквена застава осликана са обе стране. На њој је

исписан приложнички запис и година 1849. Са предње стране насликана је представа Крунисање Богородице, а са друге стране је приказан Свети пророк Илија. Упоредном анализом стила, није било тешко утврдити да ли је и ово рад Димитрија Посниковића, са већ познатим обрасцима које је усвојио од свог учитеља Димитрија Аврамовића.

На преосталим иконама са иконостаса Светог пророка Илије у Великој Иванчи (укупно четири), Посниковић примењује исти сликарски поступак: топло-хладни колорит, неразвијен простор, безизражајност лица и монументалност фигура.

Сачуване су иконе: Свети Димитрије, Свети Јован Крститељ, Господ Исус Христос и Пресвета Богородица.

Међутим, Леонтије Павловић који је вероватно даље 1967. године посетио цркву у Великој Иванчи, пише да је Димитрије Посниковић насликао читав иконостас, описујући шта је затекао. Он каже да су у „првом реду престоне иконе Исуса Христа и Богородице, затим Јована Претече и Светог Димитрија. За горњи део иконостаса исти сликар је у медаљонима приказао Богородицу и младог Јована Богослова. Испод распећа налази се Христос на Убрису...“. Још нас обавештава да су иконе „обешене на иконостас импровизиран од обичних дасака премазаних тамноплавом бојом“. Он још каже да су иконе чађаве и у веома лошем стању у цркви од бондрука, која „сваког часа може да се сруши“. Иконе је Посниковић, по Леонтију Павловићу, насликао између 1852. и 1855. године.

У Великој Иванчи чува се и Плаштаница која је Посниковићев рад. Сликара ту примењује устаљен образац композиције Полагања у гроб, преузет од Димитрија Аврамовића или неког назаренског предлошка. Леонтије Павловић је датује у 1886. Годину, а „приложио је Никола Ђ. Кракти за спомен мајке Јелене“.

*Господ Исус Христос, престона икона
са иконостаса цркве Светог пророка
Илије у Црквинама, сликар Димитрије
Посниковић.*

*Иконостас цркве Светог
пророка Илије у Црквинама,
сликар: Димитрије Посниковић*

Свети Јован Крститељ и Свети пророк Илија, иконе са иконостаса цркве Светог пророка Илије у Црквинама, сликар Димитрије Посниковић. На икони Светог пророка Илије виде се реставраторске сонде на којима се види оригинални колорит ових икона.

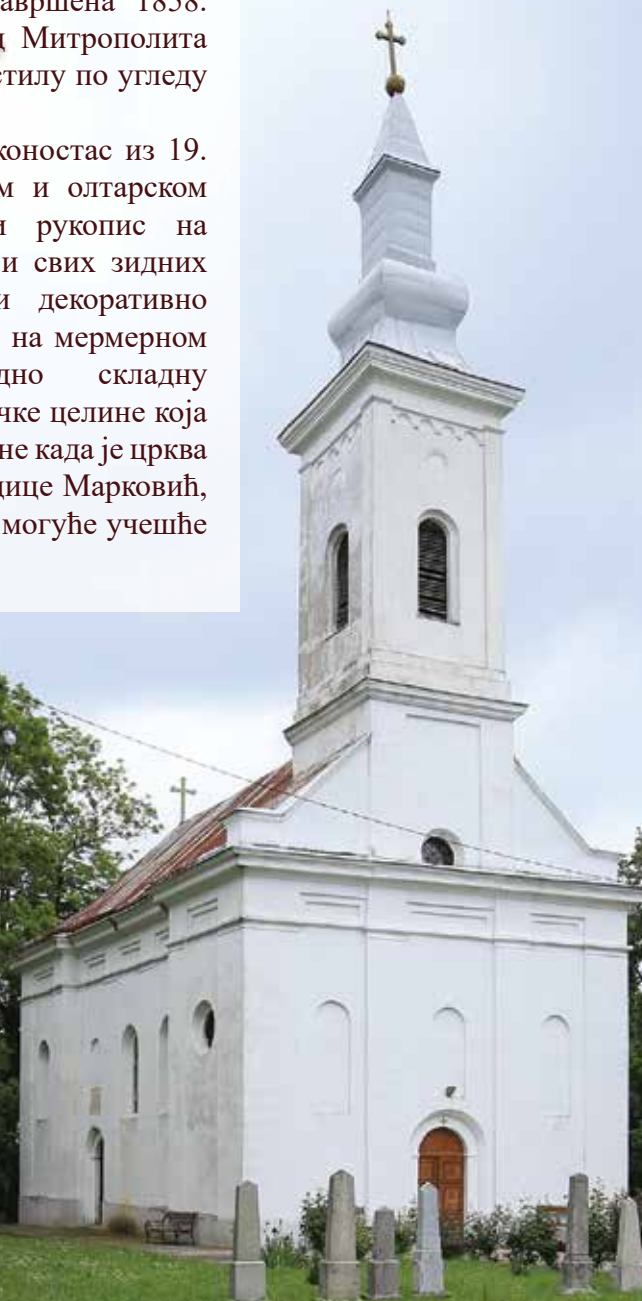

Свети пророк Илија икона са иконостаса цркве Светог пророка Илије у Црквинама, сликар Димитрије Посниковић.

Царске двери са представом Благовести Пресветој Богородици са иконостаса цркве Светог пророка Илије у Црквинама, сликар Димитрије Посниковић.

Црква Силаска Светог Духа у Кораћици. Градња цркве започета је 1854. године а завршена 1858. године. Освештана је исте године од Митрополита српског Петра. Црква је у романском стилу по угледу на пречанске цркве из тог периода.

У цркви се налази високи барокни иконостас из 19. века као и осликан свод над наосом и олтарском полукалотом. Уједначени сликарски рукопис на иконама иконостаса и престола, као и свих зидних композиција, заједно са стилски и декоративно једнообразном дрворезбарском украсу на мермерном мобилијару представљају ванредно складну уметничку целину. Аутори ове уметничке целине која је настала непосредно после 1858. године када је црква подигнута су чланови сликарске породице Марковић, по свој прилици Никола Марковић, уз могуће учешће оца Милије.

Црква Силаска Светог Духа у Кораћици – Никола Марковић

Црква Силаска Светог Духа у Кораћици подигнута је 1858. године. Никола Марковић је рођен у Пожаревцу 1843. године, а преминуо у Београду 1889. Сликарство је учио у радионици Стеве Тодоровића, где убрзо постаје и његов сарадник у многим пословима по Србији у осликавању иконостаса. Студирао је на Академији у Фиренци и одлазио на студијска путовања у Немачку и Француску.

По повратку у Београд, изабран је за редовног члана Српског ученог друштва 1870. године. Био је веома плодан сликар и једно време је био у самом врху српског сликарства друге половине XIX века.

Урадио је многе иконостасе и појединачне радове по Србији, најпре са оцем Милијом и братом Радованом. Самостално је насликао иконостасе у Аранђеловцу (1863), Манасији (1864), нешто касније у Кораћици и Чумићу, затим у Горњем Милановцу, Ваљеву, Лозници, Краљеву, Зајечару (1881) и Гроцкој (1885) године.

У литератури је забележено да отац Милија престаје да слика већ 1863. године, препуштајући своју радионицу синовима Николи и Радовану, а он се посвећује предузимачким пословима.

Није позната година када је Никола Марковић насликао иконостас цркве Силаска Светог Духа у Кораћици. Миодраг Јовановић сматра да је то било после осликавања иконостаса у Манасији, 1864. године.

Иконостас припада типу сведених иконостаса који су карактеристични за мање цркве. Подељен је у три зоне, где прва зона обухвата престононе иконе са царским дверима, на којима су приказане Благовести, северно од њих приказана је Богородица са Христом, а на северним дверима Арханђел Михаило и Силазак Светог Духа. Јужно од централних двери су представе Господа Исуса Христа, Свети архиђакон Стефан и Свети Јован. У другом реду су представе великих празника, где у средини доминира икона Свете Тројице. У трећој зони лево и десно од крста са распећем, представљено је осам икона са светитељима у медаљонима. Иконостас има наглашену вертикалну композицију, почев од Царских двери, преко Свете Тројице, до крста на врху.

Никола Марковић је на овом иконостасу показао своје умеће и таленат у компоновању сцена са више фигура испомажући се често западњачким узорима и, без сумње, делом Стеве Тодоровића, чији је био ученик и касније дугогодишњи сарадник. Он прихвата ли-

ковне предloшке nazarenских решења у црквеном сликарству, илустроване Библије, а најугледније међу њима биле су Библије које су приредили Јозеф фон Фирих и Јулијус Шнор фон Каролсфелд. Поред композиције, друга одлика сликарства Николе Марковића је колорит који на овом иконостасу долази до пуног изражаја. Он колоритом успева да дочара атмосферу приказаног догађаја, што га приближава романтичарским тенденцијама. Изванредан цртач и колорист, Никола Марковић контрастима, црвено-зелено и жуто-љубичасто, мајсторски дочарава материјализацију и драматична осећања.

Још једна битна карактеристика у његовом сликарству, а присутна и на овом иконостасу, јесте увођење сцене у слику, што појачава драматику насликаног призора дајући му сценски карактер.

За разлику од својих савременика, Никола Марковић посебну пажњу придаје пејзажу, који за њега није само позадина слике која одваја и маркира људску фигуру у првом плану, већ равномерно третиран елемент слике који може да егзистира и самостално. Павле Васић упућује на могуће утицаје Димитрија Аврамовића и Димитрија Посниковића, што је можда делимично тачно. Пре би се могло рећи да је Никола Марковић увођење пејзажа у слику применио проучавајући назаренске предлошке и знања стечена на школовању у Италији.

Никола Марковић (сходно новим усмерењима у црквеној уметности од половине XIX века), приступа религиозној слици као историјској истини, што је у складу са назаренским схватањима. Али, иако је његово сликарство еклектично по свом карактеру, више је приближено романтичарским начинима изражавања.

Богородица са Христом детаљ престо­не иконе са ико­носта­са црк­ве Си­лас­ка Све­тог Ду­ха у Ко­ра­ћи­ци, сли­кар Ни­ко­ла Мар­ко­вић

Хри­стос Све­др­жи­тељ детаљ престо­не иконе са ико­носта­са црк­ве Си­лас­ка Све­тог Ду­ха у Ко­ра­ћи­ци, сли­кар Ни­ко­ла Мар­ко­вић

Свети архиђакон Стефан детаљ иконе са иконостаса цркве Силаска Светог Духа у Кораћици, сликар Никола Марковић

Богородица детаљ иконе Благовести Пресветој Богородици са иконостаса цркве Силаска Светог Духа у Кораћици, сликар Никола Марковић

Свети кнез Лазар, детаљ живописа цркве Силаска Светог Духа у Кораћици, сликар Никола Марковић

Аврамова жртва, детаљ живописа цркве Силаска Светог Духа у Кораћици, сликар Никола Марковић

Детаљ зидног сликарства цркве
Силаска Светог Духа у Коринџици,
сликар: Никола Марковић

Свети Стефан Дечански, детаљ живописа цркве Силаска Светог Духа у Кораћици, сликар Никола Марковић

Црква Преноса моштију светог Николе Мирликијског у Ковачевцу. Градња започета 1939. године према пројекту Момира Коруновића, окончана је 1962. године када је освештана од Епископа шумадијског Валеријана. Црква је грађена у неоморавском стилу и има триконхалну основу у облику развијеног уписаног крста, са куполом изнад наоса и са две мање куполе изнад припрате. Ова црква је последња Коруновићева монументална сакрална грађевина и несмњиво је једна од највећих сеоских црква у Србији.

Црква Светог Оца Николаја у Ковачевцу

Стара црква саграђена је 1877. године. Предпоставља се да је иконостас урађен 1893. године према приложничким записима на дверима, дело су непознатог аутора. Нови иконостас црква добија 1904. године (што потврђује и летопис цркве), где су задржане саранијег иконостаса само царске двери. Стара црква је порушена 1938. године и из ње је пренет иконостас из 1904. године.

Име сликара новог иконостаса није сачувано, али је стилском анализом утврђено да је иконостас радио Милисав Марковић, рођен у Књажевцу 1863, а преминуо у Београду 1910. године. Овај потпуно заборављени сликар, бавио се искључиво иконописом, чије је основе савладао учећи и помажући сликару Николи Марковићу. У потпуности под утицајем учитеља, урадио је иконе, иконостасе и зидне слике за преко педесет цркава, како каже Никола Кусовац. Да би благовремено извршио многе наруџбине, помагали су му, прво жена Божана, рођена Мећенћек, а потом и син Никола.

Међутим, Милисав Марковић није био само ђак и помоћник Николи Марковићу, већ је многе радове завршавао и за Стеву Тодоровића. Према наводима Миодрага Јовановића, пред крај XIX века, са многим српским сликарима школовао се и у Русији.

Сарадња са Николом Марковићем и Стевом Тодоровићем изгледа да није прекидана. Тако, рецимо, Тодоровић већ стар и полуслеп слика са супругом Полексијом 1901. фреске у Саборној цркви у Неготину,

а „иконостас међутим, дуго сматран Тодоровићевим делом, радио је Милисав Марковић 1895. године, успешно подражавајући начин и квалитет његовог сликарства“ (М. Јовановић).

У последњој деценији XIX века па до своје смрти 1910. године Милисав Марковић је у целости усвојио начин рада Николе Марковића, али примењује и извесне елементе сликања које је научио као руски ђак. За разлику од свог учитеља, мање је успешан у композицијама са више фигура, што се види и на иконостасу у Ковачевцу. Људске фигуре су помало незграпне, а ликови делују карикатурално. Колорит му се заснива на топло-хладним контрастима и на сиво-плавим и љубичастим градацијама. Успешнији је у сликању појединачних фигура светитеља, где су ставови и покрети често поновљене комбинације, присутне и код Николе Марковића. Иконостас ковачевачке цркве је због свега горе реченог, неуједначеног квалитета. Најуспешније су му престоње иконе Исуса Христа, Богородице и Јована Крститеља. У другом реду иконе Светог Саве, Светог Симеона Столпника и Крштење Христово. По угледу на Николу Марковића и Милисав Марковић посебну пажњу поклања пејзажу, који је код њега умекшан, сфуматозан, сликан у сивкасто-зеленим и светлоплавим комбинацијама. Хоризонт слика ружичастом бојом која постепено прелази у светлоплаву нијансу неба. Ликови светитеља су зналачки моделовани са наглашеним портретним особинама.

*Унутрашњост цркве
Преноса моштију
светог Николаја
Мирликијског у
Ковачевцу*

*Пресвета Богородица престопа икона
са иконостаса цркве Светог Николаја
у Ковачевицу, сликар Милисав
Марковић*

*Господ Исус Христос престопа икона
са иконостаса цркве Светог
Николаја у Ковачевицу, сликар
Милисав Марковић*

*Преображење икона са иконостаса цркве Светог Николаја у
Ковачевцу, сликар Милисав Марковић*

*Свети Јован икона са иконостаса
цркве Светог Николаја у Ковачевцу,
сликар Милисав Марковић*

Вазнесење икона са иконостаса цркве Светог Николаја у Ковачевцу, сликар Милисав Марковић

Царске двери са представом Благовести Пресветој Богородици са иконостаса цркве Светог Николаја у Ковачевцу, дело непознатог аутора

*Црква Светог цара
Константина и царице
Јелене у Влашкој, изглед
иконостаса*

Црква Светог цара Константина и царице Јелене у Влашкој – Милисав Марковић

Нова црква у Влашкој завршена је 1908. године, а освештана наредне, што се може узети и као година сликања икона на иконостасу. Реч је у ствари о досликаном иконостасу поред икона које су пренете из цркве брвнаре.

Милисав Марковић је допунио иконостас својим иконама, где скоро понавља иконе из Ковачевца: исте сцене, исти ликови светитеља и исти колорит. И на овом иконостасу додао је престоње иконе Богородица са Христом, Св. цар Константин и царица Јелена, северно од двери а јужно је насликао Исуса Христа и Јована Крститеља. Изнад двери у другој зони насликао је велику икону Васкрсења Христовог. Овде је идеја наглашене вертикале иконостаса преузета вероватно од Николе Марковића: Царске двери, изнад Васкрсење и, у врху иконостаса, крст са Распећем Христовим.

Оно што карактерише сам крај XIX и почетак XX века, јесте да су српски сликари руски ђаци постали носиоци послова на црквеном сликарству, без жеље да се превише осврћу на традицију средњег века. Такво сликарство, што је видљиво и код Милисава Марковића, нагињало је ка реализму или боље речено прелазило у „академски коректан али стилски неутралан поступак“.

У цркви у Влашкој чува се и славска икона Светог Николе, Милисава Марковића, рађена у истом маниру као икона истог светитеља у цркви у Великој Иванчи. Свети Никола му је био омиљени мотив у сликању и често се јавља у мноштву цркава, као икона непознатог аутора. Овакве иконе Милисава Марковића свакако припадају ранијој фази његовог стваралаштва.

Такође, у овој цркви се чува и икона непознатог аутора са представом Богородице са Христом на престолу, са Светим Николом и Светим Игњатијем.

*Рођење Христово - Божић икона са иконостаса
цркве Светих цара Константина и царице Јелене
у Влашкој, сликар Милисав Марковић*

*Успење Пресвете Богородице икона са иконостаса
цркве Светих цара Константина и царице Јелене
у Влашкој, сликар Милисав Марковић*

БЕР

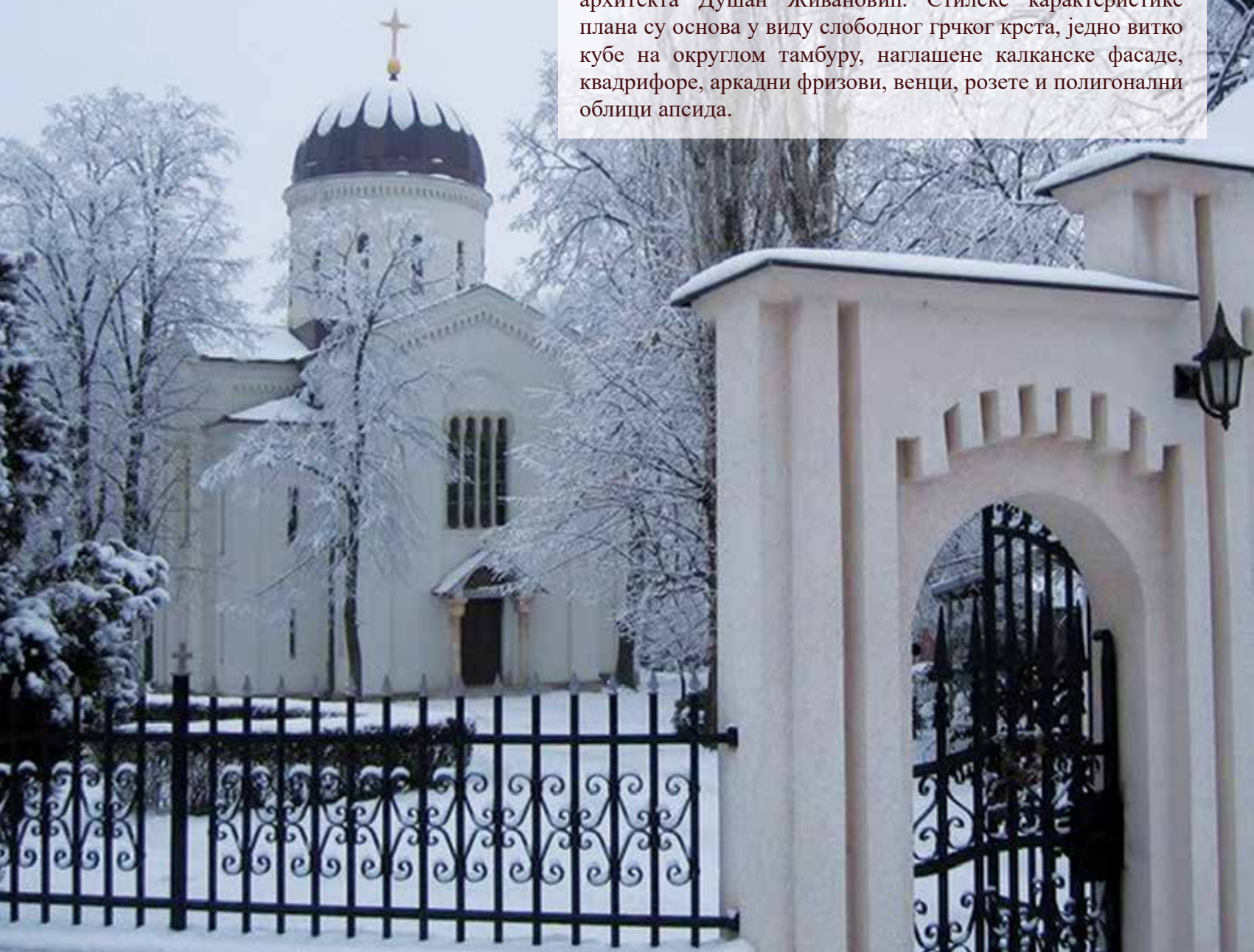
XXX

XXX

ИКОНОПИС НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ
МЛАДЕНОВАЦ У ДВАДЕСЕТОМ И
ДВАДЕСЕТ ПРВОМ ВЕКУ

Црква: Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни
Подигнута је 1900. године, у време службовања пароха Николе Крупежевића и Војислава Крупежевића. Освештана је 1904. године од Митрополита српског Инокентија. Црква је изведена према плану који је 1889. године припремио архитекта Душан Живановић. Стилске карактеристике плана су основа у виду слободног грчког крста, једно витко кубе на округлом тамбуру, наглашене калканске фасаде, квадрифоре, аркадни фризови, венци, розете и полигонални облици апсида.

Црква Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни – Рафаило Момчиловић

Црква рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни је грађена по пројекту архитекте Душана И. Живановића у периоду од 1889. до 1901. године. Стилске карактеристике архитектонског решења цркве су основна у виду слободног грчког крста, једно витко кубе на округлом тамбуру, наглашене калканске фасаде, квадрифоре, аркадни фризови, венци, розете и полигонални облици апсида.

На крају радова на изградњи 1901. године, финансијска средства су већ била исцрпљена и црква би сигурно дуги низ година остала без иконостаса да краљ Александар Обреновић није свом пријатељу проти Николи Крупезевићу (Кршљанину и бившем пароху у Великој Крсни), који је тада био на служби у Топчидерској цркви у Београду, изјавио да краљица Драга жели да учини поклон протином родном селу и питао га шта он предлаже. Прота Никола се захвалио на великодушној понуди и рекао да у новоподигнутој цркви недостаје иконостас и да средстава за његову израду нема.

Српски митрополит Инокентије је, приликом ревизије по округу, 27. јула 1901. године дошао у Велику Крсну и том приликом је обнародовано да ће краљица Драга поклонити иконостас новоподигнутој цркви.

Иконостас је довршен и постављен крајем августа 1902. године. Дуборез на иконостасу је урадио Свезотар Влајковић, а иконе сликар монах Рафаило Момчиловић. Вредност радова је била 13800 динара (1150 дуката). Ову суму је платила Њ. К. В. Драга Обреновић.

Краљица Драга је имала намеру да присуствује освећењу цркве и да погледа иконостас који је приложила цркви. Освећење је неколико пута било одлагано. Уследио је Мајски преврат и погибија краља и краљице, те до овога, ипак, није дошло. Цркву је осветио 17. октобра 1904. године митрополит Инокентије.

Иконостас

Рафаило Момчиловић (световно име Георгије) је рођен 23. априла 1875. године у бачком селу Дeroње, у тадашњој Аустроугарској, од оца Велимира и мајке Персиде. У родном месту завршио је основну школу, а у десетој години родитељи га шаљу као ђака у манастир Ковиљ. Одатле је прешао у манастир Манасију, где је 1896. године од игумана Мирона (Ђорђевића) примио монашки постриг и добио име Рафаило.

Упоредо с монашким животом, Рафаило се усавршавао у сликарству. Ликовно образовање стицао је

у Москви (где је живео у подворју Српске патријаршије), Риму, Венецији и Београду. Био је студент Прве српске цртачке школе Кирила Кутлика, чији је полазник била и Надежда Петровић.

Рафаило Момчиловић урадио је, по жељи краљице Драге Обреновић, иконостас цркве у Великој Крсни. Касније је осликао иконостасе и у манастиру Раковици (1905/1906), у Пачиру и Горњем Ковиљу (1908-1910), као и у Цркви Ружици у Београду (1925/1926), што је његово последње дело.

Поред иконостаса, Рафаило је насликао и велики број појединачних икона, као и портрета црквених великодостојника. Међу његова дела убрајају се и импресионистички пејзажи, са којима је учествовао на неколико предратних изложби у Југославији. Био је члан уметничког удружења Лада. Својим савременицима је оставио три фијакера препуна слика.

Други светски рат дочекао је као игуман манастира Шишатовца. Дана 25. августа 1941 године, припадници усташког покрета су га ухапсили и, заједно са тројицом шишатовачких монаха, возом упутили за Славонску Пожегу. Игуман Рафаило је током пута мучен на разне начине. Био је приморан да самом себи служи опело. Мучен и злостављан, преминуо је 3. септембра исте године у Славонској Пожеги, а и данас се не зна где је сахрањен.

Свети Рафаило Шишатовачки

се не налази потпис аутора на предњој страни. Уколико су потписане, то је аутор учинио на полеђини, а она је сада прекривена. Такође, на иконама нема инскрипција, тако да за поједине представе не можемо са сигурношћу утврдити ко је на њима представљен (пре свега позиција 11). Сликарски рукопис аутора је већ дефинисан, иако се ради о његовом првом великом раду. Композиције појединих икона појављују се и у његовим каснијим радовима на другим иконостасима и појединачним иконама. Карактеристика овог иконостаса је веома светла палета.

На иконостасу су у периоду 1994/1995, за време службе протојереја Слободана Кеџића, урађени ком-

На редовном заседању Светог архијерејског сабора Српске православне цркве 1999. Године, игуман Рафаило је проглашен за светог и унет у Именослов српске цркве као свештеномученик. Датум његовог спомена је 3. септембар. Маја 2000. године је канонизован на Литургији у Храму Светог Саве на Врачару, којом је началствовао патријарх српски Павле.

Иконостас цркве у Великој Крсни је конципиран у неокласицистичком духу. Дрвени део иконостаса је урађен веома вешто, са складним, непретрпаним фрагментима резбарије, осликан имитацијом мермера на равним површинама и делимично позлаћен, изведен да са иконама даје складну целину.

Иконе, њих двадесет и једна, рађене су техником уља на платну различитих димензија. На иконама

плетни рестаураторско-конзерваторски радови. Овај посао је успешно и веома стручно обавио Владимир Кеџман, рестауратор и сликар из Београда.

Иконостас је састављен од трију зона одвојених двема хоризонталним гредама.

Централни део прве зоне чине царске двери са иконама Светог арханђела Гаврила и Пресвете Богородице (4, 5) које заједно чине сцену Благовести Пресветој Богородици. У луници изнад царских двери, налази се представа Тајне вечере (6). Лево и десно од царских двери су престоње иконе Христа и Богородице са Христом (5 и 7), Христос и Богородица насликани су као стојеће фигуре на облацима. На северним ђаконским дверима, налази се икона Светог архиђакона Стефана (2), док је на јужним представа Анђела чувара (8) (или Анђела хранитеља) који је вероватно насликан са ликом краљице Драге. На северној страни, лево од ђаконских двери налази се икона Рођења Пресвете Богородице (1), а изнад ње је портрет краља Александра Обреновића (10) мањег формата. На јужној страни, на крају је икона Светог Јована Крститеља (9), а изнад

ње (11) је представа мањег формата са непознатом светитељком у монашкој ризи.

Другу зону чин седам икона мањег формата које су одвојене једним или двама (код централне представе) стубићима. Од севера према југу: Свети Симеон Мироточиви у монашкој одори, у руци држи макету манастира Студенице (12), Рођење Христово (Божих) (13), Преображење Господње (14), у централном реду друге зоне је представа Свете Тројице (15), затим Вазнесење Господње (16), па Крштење Господње – Богојављење (17) и на крајњој јужној позицији (18) веома успео портрет митрополита српског Инокентија (Павловића).

Трећу зону сачињавају три иконе: на централној позицији је Васкрсење Господње (21), која је и највећа икона на целом иконостасу. Северно и јужно од представе Васкрсења је по једна икона овалног облика на којима су представљени четворица јеванђелиста, по два на свакој икони. На северној страни су Матеј и Марко (19), а на јужној Лука и Јован (20). Изнад иконе Васкрсења, иконостас се завршава великим украшеним крстом, а над оквирима икона јеванђелиста такође се налазе мањи крстови.

Престоли на северној и јужној страни приклоњени на два од четири стуба који носе тамбур куполе, чине ликовну целину са иконостасом и такође су рад Светозара Влајковића.

У цркви се чувају и две иконе Христа и Пресвете Богородице које су можда из претходног периода, међутим мишљења смо (а уз консултацију са Радишом Маринковићем, историчаром уметности) да би се могле приписати четкици Рафаила Момчиловића из периода рада на иконостасу. Ради се о иконама изузетне уметничке вредности и вештине, а карактерише их иста изразито светла палета.

Схема иконостаса Цркве рођења Пресвете Богородице у Великој Крсној:

1. Рођење Пресвете Богородице; 2. Свети архиђакон Стефан; 3. Богородица са Христом Младенцем; 4-5. Благовести Пресветој Богородици (десно Богородица; лево арханђел Гаврило); 6. Тајна вечера; 7. Исус Христос; 8. Анђео чувар; 9. Свети Јован Крститељ; 10. Краљ Александар Обреновић; 11. Непозната светитељка у монашкој ризи (могуће Света Петка); 12. Свети Симеон Мироточиви; 13. Рођење Христово (Божих); 14. Преображење Господње; 15. Света Тројица; 16. Вазнесење Господње; 17. Крштење Господње (Богојављење); 18. Митрополит Инокентије; 19. Јеванђелисти Матеј и Марко; 20. Јеванђелисти Лука и Јован; 21. Васкрсење Господње.

Престоне иконе Христа и Богородице са Христом са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

Портрет краља Александра Обреновића са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

*Детаљ Царских двери са представом Благовести Пресветој Богородици са иконостаса цркве
Рођења Пресвете Богородице у Великој Круци, иконописац Рафаело Мамчиловић*

Васкрсење икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

Свети Симеон Мироточиви икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

*Прображење икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у
Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић*

*Вазнесење икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у
Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић*

*Пресвета Троица икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој
Крсни, иконописац Рафаело Момчиловић*

Богојављење икона са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

Портрет Митрополита Инокентија са иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни, иконописац Рафаило Момчиловић

*Анђео чувар икона са иконостаза цркве Рођења Пресвете
Крсти, иконописац Рафаило Момчиловић*

*Свети Јован Крститељ икона са иконостаза цркве Рођења Пресвете
Богородице у Великој Крсти, иконописац Рафаило Момчиловић*

Црква Успења Пресвете Богородице у Младеновцу. Подигнута је 1910. године, према пројекту Јована Станојевића. Освештана је тек 1929. године, након што су поправљена оштећења из Првог светског рата. Поседује три куполе и триконхалну основу и по монументалности издваја се од осталих тадашњих цркава у Србији. Декоративне хоризонталне траке фасада имитирају средњовековни начин зидања. Инконостас од венчачког мермера са иконама, рад је академског сликара Михаила Миловановића, једног од највећих и најзначајнијих српских сликара између два светска рата. Иконе су све сачуване и део је делимично рестауриран 2014. године и налазе се изложене у парохијском дому Младеновачке цркве. Мермерни иконостас је такође детаљно рестауриран 2013. године, на њему се тренутно налазе иконе које су рад иконописаца Дејана Манделца и Јандрије Чоловића. Миловановић је такође урадио зидну декорацију целе цркве, тај живопис међутим није сачуван, постоји неколико црно-белих фотографија овог изузетног уметничког дела. Зидни живопис, завршен 1991. године, радили су сликари Драгомир Јашовић и Драгомир Марунић, ни овај живопис није сачуван. Нови живопис урадио је 2019. године Јандрија Чоловић.

Црква Успења Пресвете Богородице у Младеновцу – Михаило Миловановић

Изградња младеновачке цркве, посвећене Успенију Пресвете Богородице, започета је 18. јуна 1908. године, када су уз присуство протојереја Петра Поповића, пароха из Влашке, и месног јереја Милана Арсића освештани темељи овог здања. Црква је довршена 1911. године премда је још 1910. године почело да се служи у њој, иако црква није била освећена. Изграђена је по пројекту архитекте Гргура Милованића. Радове су извели браћа Стеван и Кузман Наумовић, предузимачи из села Вевчани у Македонији, а под надзором инжењера Милана Симоновића. Црква је изграђена у српско-моравском стилу и спада међу најлепше православне храмове у Србији са почетка двадесетог века. Њен модел својевремено је био изложен на изложби у Лондону, где је изазвао велико интересовање и дивљење. Због избијања најпре Балканских а затим и Првог светског рата није било могуће приступити изradi иконостаса. Био је подигнут само привремени иконостас. За време окупације током Првог светског рата, Аустријанци су цркву користили као затвор за заробљенике, док се служба служила у једној учионици основне школе. Тек 1926. године дошло се до материјалних средстава да би могло да се приступи изradi иконостаса, као и живописању цркве. Радови су уступљени академском сликару и вајару Михаилу Миловановићу, који је у току 1926. године радио на споменику палим ратницима Младеновца у ратовима од 1912. до 1918. године, који је подигнут у градском парку. После више од две године рада посао је био довршен – око 50 метара квадратних и 10 икона на платну. Цркву је на Велику Госпојину (28. августа) 1929. године освештао патријарх Димитрије уз учешће многобројних свештеника и велике масе народа из Младеновца и околине.

Сликар и вајар Михаило Миловановић је рођен 24. фебруара 1879. године у селу Гостиници. Један је од оснивача Удружења ликовних уметника Србије, ратни сликар Врховне команде српске војске у Првом светском рату, аутор чувених портрета српских војвода Радомира Путника, Живојина Мишића, Степе Степановића и Петра Бојовића, генерала Павла Јуришића Штурма, краља Петра I Карађорђевића и регента Александра Карађорђевића. После каменорезачког заната од кога је одустао и годину дана проведених на усавршавању у школи Антона Ажбеа у Минхену, 1905. године Миловановић је у Минхену постао студент Академије лепих (ликовних) уметности, прво код професора Лудвига Хертериха, а потом у класи његовог наследника Хуга фон Хабермана. Миловановић је дипломирао 1909. године на ликовној Академији у Минхену, а у земљу се вратио на почетку Балканских ратова 1912. године као добровољац. Почетак Првог светског рата дочекао је на усавршавању у Прагу, где је био ухапшен. После бекства из прашког затвора, преко Немачке, Пољске, Украјине, Црног мора и Румуније, стигао је да се прикључи на ратишту својој Дринској дивизији и са српском војском преживео је њену голготу. Израдио је споменике архимандриту рачанског манастира и кнезу Соколске нахије Хаци Мелентију у манастиру Рача, команданту Златиборског комитског одреда мајору Кости Тодоровићу у Сребрници, српским ратницима у Младеновцу, споменик на Крфу погинулим војницима Дринске дивизије, мермерни иконостас у цркви у Младеновцу. Изложбе његових слика у периоду између два светска рата биле су прворазредан културни догађај, а хроничари су забележили да је изложба 1938. године у павиљону „Цвијета Зузорић“ у

Београду била најпосећенија поставка у дотадашњој историји те куће. Његово сликарство карактерише преплитање реализма, симболизма и импресионизма, у динамичком процесу сталних преображаја и потраге за препознатљивим изразом, лакоћа прилагођавања различитим формама, уз постојано уверење да је народна традиција извор и исходиште уметничког подухвата. Написао је роман „Лендина воденица“, штампан више од пола века после његове насилне смрти. Носилац је Албанске споменице, Ордена светог Саве и Ордена Југословенске круне III степена. Комунисти су га стрељали у Ужицу 28. новембра 1941. године, под оптужбом да је енглески шпијун. После Другог светског рата и социјалистичке револуције деценијама је био под велом ћутања – и кад су му слике излагане, име аутора није помињано.

Иконостас младеновачке цркве је израђен од белог венчачког мермера, конципиран у две зоне подељене архитравном гредом, вајарски декорисан рељефним орнаментом у тада актуелном националном стилу, пре свега под утицајем моравског архитектонског украса, док шест увретених стубова у доњој зони представљају утицај барока.

У доњој зони иконостаса налазе се од севера према југу следеће композиције: на северним ђаконским дверима је представа Успења Пресвете Богородице, до ње престопа икона Богородице, на Царским дверима су Благовести Пресетој Богородици (лево арханђел Гаврило, десно Пресвета Богородица) затим престопа икона Господа Исуса Христа и на крају, на јужним ђаконским дверима Свети Јован Крститељ. У другој зони изнад Царских двери се налази представа Тајне вечере, а на централном делу друге зоне се налази највећа икона на иконостасу са представом Вазнесења Христовог. Са леве стране на северу су иконе Рођења Христовог и Преображења док су на јужној страни Васкрсење и Богојављење. Још ближи монументалном изразу ослобођеном сувишне фактографије Миловановић је био приликом извођења зидне декорације цркве. Зидно сликарство Михаила Миловановића у цркви младеновачкој нажалост није сачуван, о њему нам данас сведоче неколико црно белих фотографија и описи настали у време када је овај још красио зидове цркве. Одликовали су га плава основа зидова и пастелни тонови фигура, те орнаментални украс инспирисан српским средњовековним монументалним сликарством али и минијатурама средњовековних рукописа. Знамо да је куполом доминирала представа Бога Оца, док је у тамбуру веома успела композиција Беседе на гори. На западној страни, у простору хора налазила се алегоријска представа краља Александра на коњу као Светог Георгија који убија аждаху, јашући над бојиштем прекривеним лешевима изгинулих војника.

Иконе са иконостаса су недавно рестауриране и налазе се у парохијском дому младеновачке цркве, а на иконостасу се налазе иконе иконописаца Дејана Манделца и Јандрије Чоловића.

Зидни живопис, завршен 1991. године, радили су сликари Драгомир Јашовић и Драгомир Марунић, ни овај живопис није сачуван. Нови живопис урадио је 2019. године Јандрија Чоловић.

Михаило Миловановић

*Вазнесење икона са иконостаса
цркве Успења Пресвете Богородице
у Младеновцу, иконописац Михаило
Мировановић*

Детаљ живописа цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновцу, представа Бога Оца и део композиције Беседа на гори дело Михаила Миловановића

Преображење икона са иконостаса цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописац Михаило Миловановић

*Васкрсење икона са иконостаса
цркве Успења Пресвете Богородице
у Младеновцу, иконописац Михаило
Миловановић*

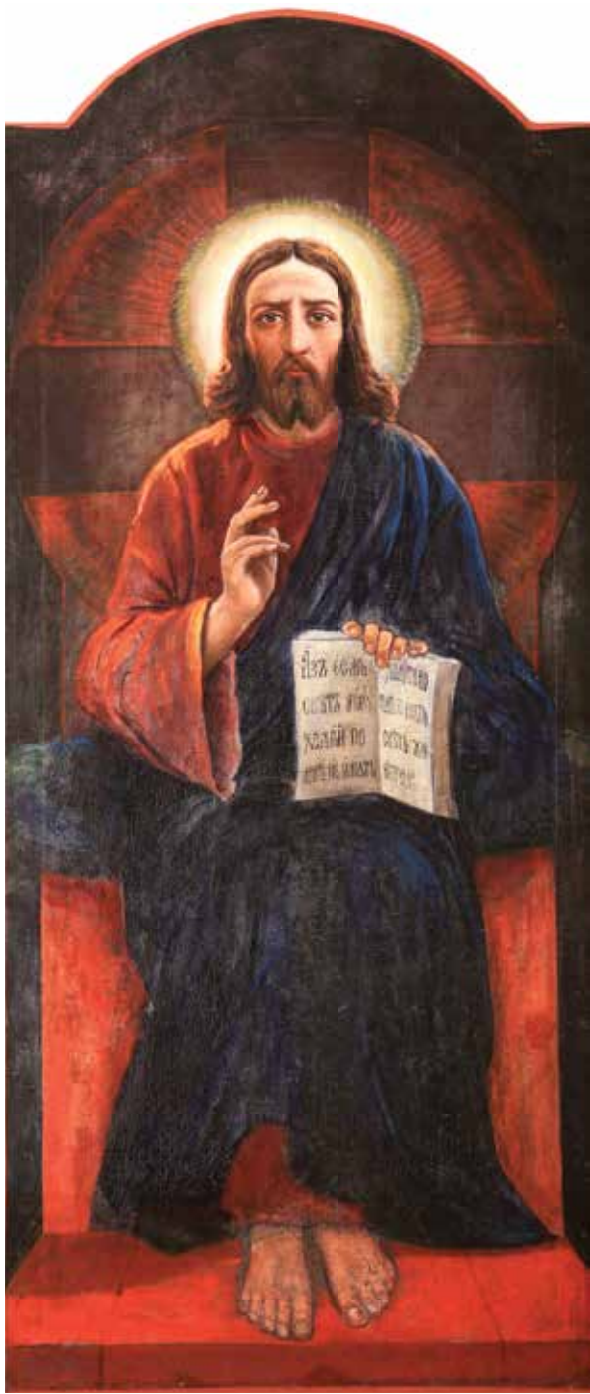

*Унутрашњост
младеновачке цркве,
фотографија настала
између два светска рата*

Тајна вечера икона са иконостаса цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописац Михаило Миловановић

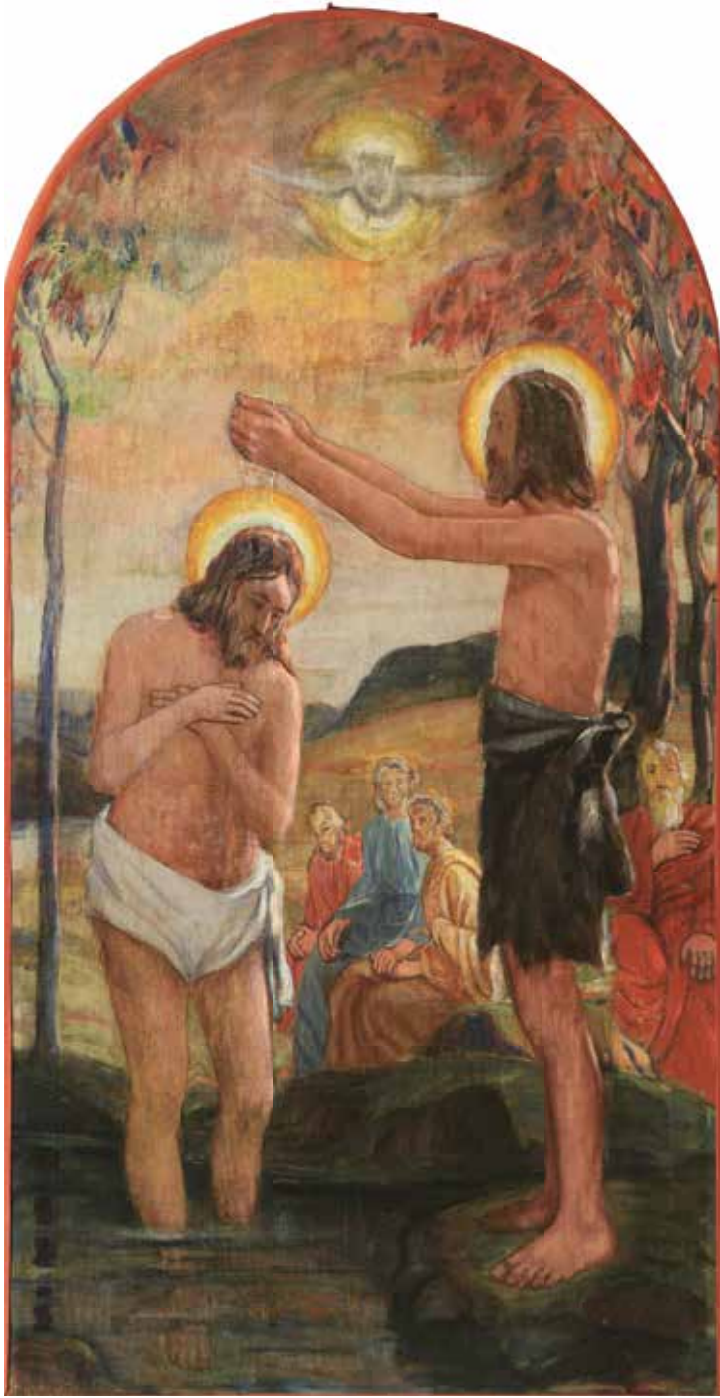

*Господ Исус Христос престоно икона са иконостаса цркве Успења
Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописци Михаило Миловановић*

*Богородица са Христом престоно икона са иконостаса цркве Успења
Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописци Михаило Миловановић*

Богојављење икона са иконостаса цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописац Михаило Миловиновић

Рођење Христово - Божић икона са иконостаса цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновцу, иконописац Михаило Миловиновић

*Детаљ живописа цркве Успења Пресвете Богородице у Младеновицу, представа Краљ Александар
дело Михаила Миловановића*

*Изглед иконостаса младеновачке
цркве из 2013. године са иконама
Дејана Манделца*

Данашњи изглед унутрашњости
младеновачке цркве Успења
Пресвете Богородице са
животисом Јандрије Чоловића

Црква Преподобног Симеона Столпника у Дубони
подигнута је 1909. године.

Фреске на зидовима рад Владимира Кидишевића
са краја XX века, изузетне лепоте, спадају у сам врх
црквено-уметничког стваралаштва тог периода.

Црква Преподобног Симеона Столпника у Дубони – Владимир Кидишевић

Црква је подигнута је 1909. године у време службовања пароха Јована Буквића, а обновљена је 1993. године.

У време службовања пароха Николе Миловића цркву је живописао Владимир Бата Кидишевић, 1996. и 1997. године.

Кидишевић је рођен у Баваништу 1955. године, завршио је конзервацију на Вишој педагошкој школи у Београду. Црквеним сликарством је почео да се бави у оквиру групе назване Братство Светог Јована Дамаскина у Београду, коју су поред њега сачињавали Предраг Стојковић (данас јеромонах Лазар) и Гаврило Марковић. Први заједнички рад им је био осликовање цркве манастира Тумане код Голупца. Касније ће сва тројца уметника наставити самостално да раде уз повремене заједничке пројекте. До данас Кидишевић је осликао двадесетак цркава у Србији, Црној Гори, Грчкој и Русији.

Користећи као стилску основу раније византијско сликарство предкомниновске ере, Кидишевићу је у Дубони пошло за руком да направи уметничку целину која је истовремено дубоко укорењена у традицији

и по свему савремена. Како је то приметио професор Тодор Митровић коментаришући предходни рад, раније поменути живопис манастира Тумане, уметнику је пошло за руком нешто што се до тада чинило немогућим, а то је да створи уметност која се готово уопште не разликује од средњовековне, као да је занат пекао код неког средњовековног мајстора, те свој сопствени стил оформио природним ауторским надовезивањем на стил учитеља. Овај живопис карактерише складна композиција како целине тако и засебних представа, савршен цртеж, те сведен (античка тетрахромија) и изузетно ефектан колорит. Вреди напоменути да је у технолошком смислу, овај рад такође својеврсан преседан у дотадашњој црквено-уметничкој пракси, јер је комплетна црква осликана техником фреско-сликарства, на свежем малтеру како је то рађено у средњем веку. Посебно се истичу по својој лепоти представе великих празника у броду цркве као и веома оригинално решење представљања старозаветних пророка у дну тамбура куполе.

Иконостас у цркви је из ранијег периода.

Део живописа цркве Светог Симеона
Столпника у Дубони, сцене великих празника,
иконописац Владимир Кидишевић

УЛАЗАК БОСП. ІС. ХС. У ЈЕРУСАЛИМ

ЦВЕТИ

СВЯТО УЧИМО

IC XC

РАЗСРЕДЕ

ГОСПОДИНС

ЦАР СЛАВЛЕ

IC

XC

МАРИ

МАРИ

СВЯТОГО
УЧИМО

С
В
Я
Т
О
У
Ч
И
М
О

СН ВАРОСТА И ЖЕВАНЪСТАИЕТ

ГЛА
УЛЪ
МНОИ
ПОУЕШЪ
ЕДИНСИ
ВЪТИ

СН
КН
ПРН
ЖЕВ

на
апостоле

педесетницѣ

Црква Светих Јоакима и Ане у Међулужју

Црква Светог Јоакима и Ане у Међулужју освештана је 22. Септембра 2018. године. У цркви се налазе веома лепа камена под и иконостас.

Црква Благовести Пресвете
Богородице у Рајковцу

Црква Благовести Пресвете Богородице у Рајковцу. Аутор пројекта архитекта Љубица Бошњак. Иконе на иконостасу насликао је Јандрија Чоловић. Црква је делимично живописана а аутор је иконописац Владимир Карановић.

Црква Светог
великомученика
Георгија у Рабровцу

Црква Светог великомученика Георгија у Рабровцу. Градња цркве је започета 1996. године а завршена 2009. када је и освештана. Резбарени иконостас дело је судија Драгана Петровића из Вишњице, а иконе на њему су дело Татијане Делеве из Београда. Црква је подигнута у прелепом природном амбијенту на самој обали Рабровачког језера.

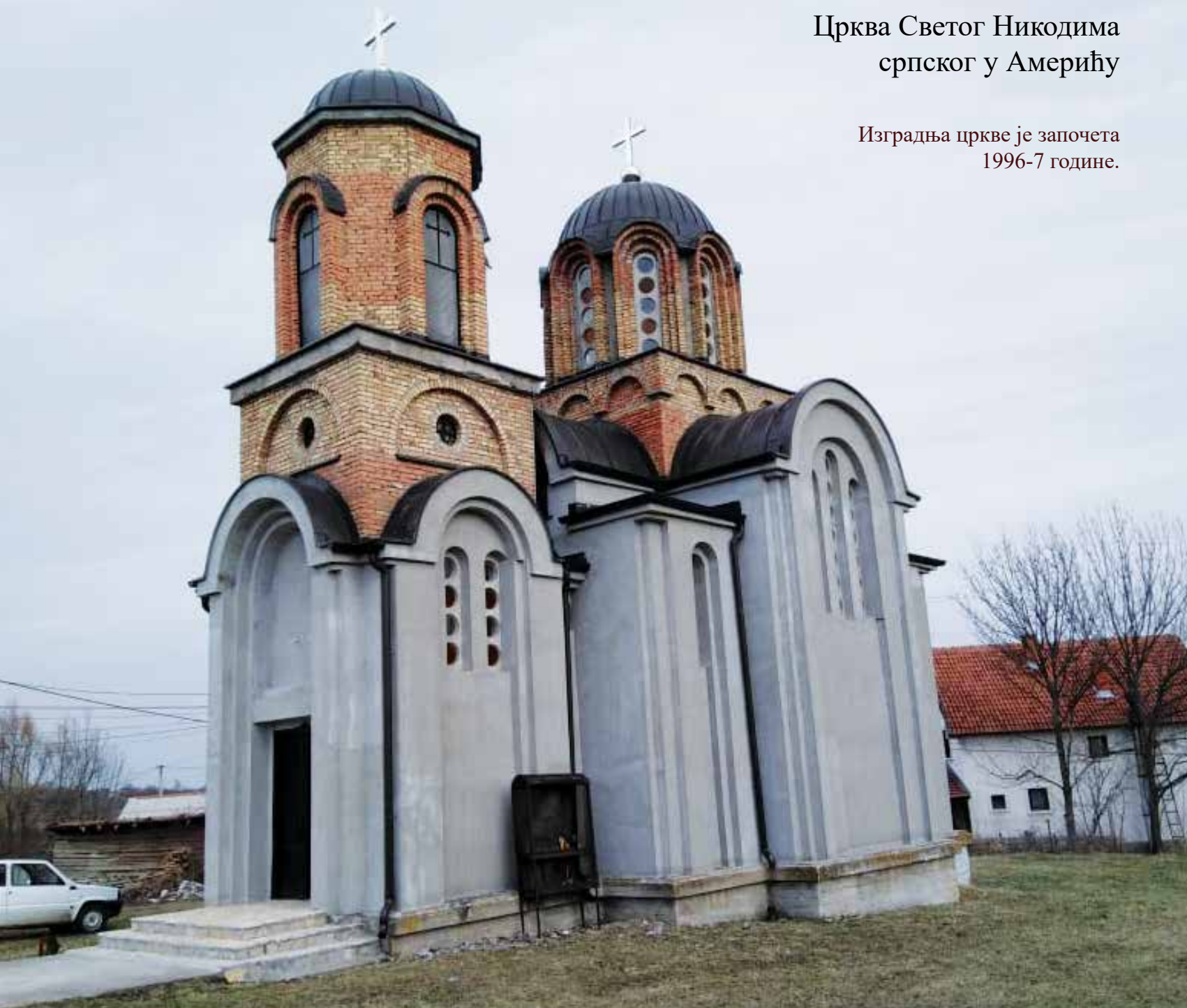
Црква Светог апостола и
јеванђелисте Луке у Младеновцу

Црква Светог апостола и јеванђе-
листе Луке у Младеновцу, на гробљу
обновљена је и освештана 1992. го-
дине. Црква је најпре (1921. године)
била капела породице Јанка Весића
Баџака, да би после Другог светског
рата била национализована.

Црква Светог Никодима
српског у Америћу

Изградња цркве је започета
1996-7 године.

ПОЈЕДИНАЧНЕ ИКОНЕ

Свети Никола, сликар Милисав Марковић, икона се чува у цркви Светог великомученика Димитрија у Великој Иванчи

Свети Никола, сликар Милисав Марковић, икона се чува у цркви Светих цара Константина и царице Јелене у Влашкој

Крунисање Пресвете Богородице, непознати аутор, икона се чува у цркви Силаска Светог Духа у Кораћици

Икона триптих са неидентификованим светитељима непознати аутор, икона се чува у Музеју Младеновца

Група светитеља са архангелом Михаилом, непознати аутор, икона се чува у цркви Светог великомученика Димитрија у Великој Иванчи

Свети Никола и свети Јован Крститељ са Пресветом Богородицом икона непознатог уметника, икона се чува у цркви Светих цара Константина и царице Јелене у Влашкој

Свети архиђакон Стефан, непознати аутор, икона се чува у цркви Силаска Светог Духа у Кораћици

Света Тројица, непознати аутор, икона се чува у цркви Силаска Светог Духа у Кораћици

Пресвета Богородица, непознати аутор, икона се чува у цркви Силаска Светог Духа у Кораћици

Господ Исус Христос, непознати аутор (могуће Рафаило Момчиловић), икона се чува у цркви Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни

Пресвета Богородица, непознати аутор (могуће Рафаило Момчиловић), икона се чува у цркви Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни

Плаштаница са представом Полагања Христа у гроб, сликар: Димитрије Посниковић, плаштаница се чува у цркви Светог великомученика Димитрија у Великој Иванчи

доле: Хоругва (црквена застава) са представама Крунисања Пресвете Богородице и Светог пророка Илије рад сликара Димитрија Посниковића чува се у цркви Светог пророка Илије у Црквинама

Аутори изложбе: Радиша Маринковић и Дејан Манделц

Организатор изложбе и издавач каталога: ГО Младеновац

За издавача: Владан Глишић

Подршка: Зоран Јоцић, Градска општина Младеновац

Место одржавања изложбе: Музеј града Београда - Одељење Младеновац
Краља Александра Обреновића 69, Младеновац

Фотографије: Бранко Јовановић, Зоран Јовановић, монах Гаврило (Гардош) и Дејан Манделц

Дизајн: Дејан Манделц

Штампа: МС Штампа, Младеновац

Тираж: 300 примерака